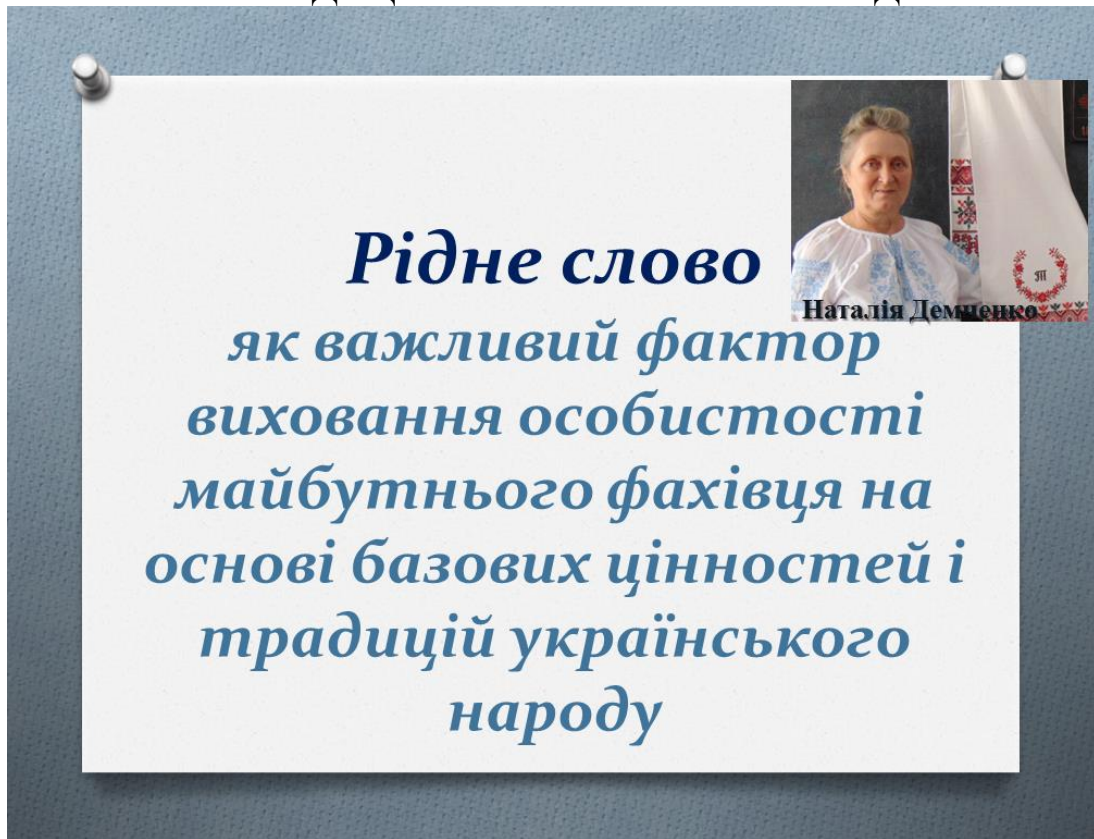

17.04.2024

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ:
РІДНЕ СЛОВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ВИХОВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ НА ОСНОВІ БАЗОВИХ
ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

Демченко Н.Л. - Результати світовідчуття й світорозуміння, світоглядні висновки й узагальнення українців надзвичайно цінні тим, що вони сформувалися на основі своєрідного національного буття, яке внесло в світову цивілізацію багато самобутнього, неповторного. Це яскраво позначилося і на системі виховання підростаючих поколінь українців. Головними з них є: рідна мова, усна народна творчість (фольклор), національна міфологія і символіка, народне мистецтво, національні традиції, звичаї і обряди, народні ігри та іграшки тощо. Народна мудрість утверджує такі вихідні, головні умови виховання, які мають обов'язковий, вічний характер: родинне гніздо, сім'я, пам'ять родоводу, рідна мова і спадкоємність поколінь, гуманізм, творча праця, рідне національне середовище, культивування моральних чеснот народу. Українська мова є однією з найдавніших і розвиненіших мов світу. Вона має багатовікову історію свого розвитку, тому скарбниця її виражальних засобів, пізнавально-навчальних прийомів практично невичерпна. На думку багатьох учених, українська мова - попередниця санскриту - давньоіндійської мови. За ступенем поширення на планеті українська мова перебуває у другому десятку мов світу, а за кількістю своїх носіїв займає друге місце серед слов'янських народів. Українська система виховання реалізує здавна прийняту цивілізованими націями аксіому: нормальне навчання, виховання і розвиток підростаючих поколінь забезпечуються лише рідною мовою.

« Хто нікчемну душу має, то така ж у нього й мова»

(Леся Українка)

« Нації вмирають не від інфаркту – спочатку їм відбирає мову»

(Ліна Костенко)

« Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості»

(Іван Огієнко)

« ...Українське слово. Ти частка тих, що вже померли, їх кров живуща, їх жага нетлінна, безсмертне і величне, як Говерла, багате і дзвінке, як Україна.»

(Дмитро Павличко)

« Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики і квіткових пахощів – скількома епітетами супроводяться визнання української мови... Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе.»

(Олесь Гончар)

Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень зазначив:

« Мова – це не тільки засіб комунікації.

Це основа національної ідентичності, вияв громадянської позиції, простір нашої свободи і гідності.»

Українська мова є мовою українського народу, отже, тільки вона повинна бути рідною для кожного, хто вважає себе приналежним до української нації.

Освіта в Україні сьогодні розвивається й оновлюється. Цей процес зумовлений змінами в суспільно-політичному житті і засвідчений Актом проголошення незалежності. Конституцією України, Законом про освіту, Національною доктриною розвитку освіти в Україні XXI століття, концепцією мовної освіти.

Одним з напрямів гуманізації освіти в Україні є визнання людини як особистості і найвищої цінності суспільства. У формуванні такої особистості важливу роль відіграє рідна мова. Рідною вважається мова своєї нації, мова предків, що пов'язує людину з її народом, з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням.

Повернення генетичної пам'яті народу починається з вивчення рідної мови. Студенти повинні усвідомити, що рідна мова – це те духовне багатство, яке треба розвивати й примножувати повсякчасно. Як тут не скористатися порадою В.Сухомлинського? Пригадаймо його слова: «Зробити рідне слово надбанням духовного світу дитини – це значить разом із звучанням рідного слова влити в душу відчуття краси й емоцій, які вклав народ у слово, творячи і відшліфовуючи його протягом століть.»

Навчання рідної мови має бути спрямоване на формування мовної особистості - людини, що є носієм мови, володіє лінгвістичними знаннями та високим рівнем комунікативних умінь і навичок і дбає про красу й розвиток мови. Засвоюючи мову, діти повинні пам'ятати, «що рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник - це те, що нація знає про світ, а граматики - це те, як вона про цей світ говорить.»

Спілкування рідною мовою вимагає не тільки досконалих знань, але й уміння нею користуватися. Мистецтво спілкування - це володіння правилами мовної етики, вміння донести всі відтінки думки до слухача або читача. Вивчаючи рідну мову, дитина повинна засвоїти її літературні норми, навчитися вільно виражати свої думки усно й письмово.

Виховання на традиціях українського народу

Наш народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями. З прадавніх часів до нас ідуть життя мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них - світовідчуття та світосприймання нашого народу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність духовної культури окремої людини і народу взагалі. Як і рідна мова, звичаї об'єднують людей в один народ. Того, хто забуває звичаї, карають Бог і люди, а, за українським повір'ям, у батьків, що не дотримуються звичаїв, народжуються діти, які стають вовкулаками.

В умовах глибокої кризи духовності й моралі значної частини нашої молоді проблема морально-етичного виховання є однією з найважливіших. Вона серйозно хвилює батьків, заклади освіти, громадськість, а це, в свою чергу, сконцентровує на вихованні нової людини з високим рівнем загальної культури та високими моральними ідеалами.

Сьогодні викладачам належить важлива роль у становленні духовних принципів, переконань, любові до рідної мови, звичаїв, традицій, обрядів. Саме традиції мають надзвичайно важливе значення у формуванні стійких моральних норм, культури поведінки. Вони є фундаментом національного надбання, об'єднують минуле й майбутнє нашого народу, виховують національну гідність.

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками.

Звичаї - це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. Звичаї, а також мова - це ті найцінніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю.

Кожний народ має свої, притаманні тільки йому риси, якості, у сукупності вони утворюють національний характер або психологічний склад, менталітет. Вони знаходять вплив у національній культурі і традиціях народу. Зокрема, в українському етносі яскраво виявляються специфічні особливості морального виховання: етика взаємин, уявлення про щастя, поняття про пристойність, про красиве і не красиве, розуміння, що таке доброта, ввічливість, тактовність, стриманість

Особливо велику роль відіграють традиції у збереженні нації, яку інколи визначають як цілісність минулих, сучасних і майбутніх поколінь. Завдяки традиціям зберігається і розвивається національна мова, без якої неможливе існування нації, зберігається релігія, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали - все, що створює обличчя народу, що відрізняє його від інших народів.

Література є першоосновою духовного та соціального розвитку суспільства

Ця істина підтверджується усім ходом розвитку людської цивілізації. Заняття української літератури в закладі освіти повинні стати основою патріотичної вихованості студентів, їхнього громадянського змужіння, високої моральності та працелюбства, естетичної наснаги. Художня література спонукає студентську молодь захоплюватися красою і самобутнім багатством рідної землі, рідного слова, національно-визвольною боротьбою українців, їх славетним минулим.

Ця істина підтверджується усім ходом розвитку людської цивілізації. Заняття української літератури в закладі освіти повинні стати основою патріотичної вихованості студентів, їхнього громадянського змужіння, високої моральності та працелюбства, естетичної наснаги. Художня література спонукає студентську молодь захоплюватися красою і самобутнім багатством рідної землі, рідного слова, національно-визвольною боротьбою українців, їх славетним минулим.

Під час проведення занять української літератури викладач може знайти найкращі прийоми і засоби залучення здобувачів освіти до народних джерел. Це сприяє кращому засвоєнню знань з даного предмета.

На заняттях української мови та літератури можна реалізувати міжпредметні зв'язки, широко використовуючи фольклорний матеріал, твори образотворчого мистецтва і художньої літератури з багатим наочним матеріалом, тому що здобувачі освіти повинні одержати найяскравіші враження.

На заняттях української літератури можна широко використовувати такі форми роботи при вивченні художніх творів, акцентуючи увагу на етнографічних традиціях:

інсценування уривків творів;
підготовка повідомлень, рефератів, навчальних презентацій до теми уроку;
екскурси в минуле;
літературні кафе;
складання кросвордів, тестів, вікторин з метою визначення кращого знавця усної народної творчості.

Під час вивчення яких творів української літератури можна спиратися на етнографічні традиції і обряди?

Не помилюсь, якщо скажу, що кожен твір української літератури дає нам багатющий матеріал для реалізації національного виховання.

- І. Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я» – українська ментальність, гуманістичні традиції народного побуту і моралі, утвердження цінностей національної етики засобами комічного

- І. Карпенко-Карий «Мартин Боруля» – приклади народного виховання, стосунки батьків і дітей.

- Іван Франко. Поема «Мойсей» – історичний шлях нації, пробудження національної свідомості, історичної пам'яті.

- М. Коцюбинський «Тіні забутих предків» – первісні уяви українців про природу, світобачення героїв, виражене через побут, звичаї, обряди, почуття, мораль.

- Леся Українка «Лісова пісня» – фольклорна основа сюжету, звичаї, традиції, родинні зв'язки, уявлення про природу.

- О. Довженко «Зачарована Десна» – фольклорні елементи у творі.

- Ліна Костенко «Маруся Чурай» – історико-фольклорна основа твору, морально-етичні цінності українців.

У викладанні української літератури за останні роки зроблено чимало. Вона відкрилася перед здобувачами освіти новими гранями як могутнє джерело української духовності, нерозривно пов'язана з національними і культурними традиціями.

Розумне, систематичне національне виховання може подолати почуття меншовартості і сформувати людину-громадянина з національним складом мислення та природним почуттям гордості, що ти – українець.

Багатющій скарб звичаїв нашого народу ми отримали в спадок і мусимо зберегти його та, нічого не втративши, передати нашим дітям, щоб не перервався зв'язок поколінь, щоб зберегти генетичну пам'ять нашого народу.

**«Раби – це нація,
котра не має Слова.
Тому й не зможе
захистити себе.»**

(Оксана Пахльовська)

Часто кажуть, що душа народу виражається в слові. Це справді так, бо рідне слово сповнене любові, воно витримало випробування впродовж століть, продовжує жити в душах тих, хто сприймає його не як державну мову, а як щось рідне, материнське, ніжне. А з ніжної душі й слово виринає чисте, свіже, запашне, як лірична українська пісня. Рідне слово пробуджує нас до добра, до звершення добрих вчинків, до творчості й майбутнього розвитку.

Сподіваюся, що всі прийдешні покоління з повагою будуть ставитися до рідного слова, бо вони – майбутнє України, яке потрібно хотіти побудувати добрим, привітним, щасливим.